

Attention is paid to the importance of independence and the formation of active thinking, problem building training in piano teachers and students acquiring skills in analytical work for self-development training and musical issues.

Attention is drawn to the fact that the principles of developmental education are effective at different stages of the students. Especially their value lies in the fact that by promoting activation of thinking and cognitive activity, the skills and self-management of learning, these principles allow most fully develop the ability to work and thus achieve the ultimate goal of pedagogy.

One of the central principles of developmental education in music requires a certain intellectualization of knowledge, ie the use of different and possibly more capacious theoretical information in the classroom musical performance. This is a comprehension of the laws of musical shaping, detailed examination of the structure and structural and technological features of the work, information about composers, their role in the history of art, style features of their creative achievements.

Key words: *the main instrument; the piano; the content of learning; methodical thinking.*

Рецензенти:

Петрова Л. Г. – д. пед. н., проф.,

Трач Ю. В. – канд. пед. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 02.10.14

УДК 37.015.3:7

Л. В. Бабенко

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Проаналізовано вплив імперської офіційної ідеології на формування відчуження від національного коріння; наголошено на необхідності підготовки вчителів, здатних на належному рівні організувати і здійснювати естетичне виховання; розглянуто виховний вплив мистецтва на формування суспільної свідомості, ідейно-моральних норм та переконань особистості.

Ключові слова: *образотворче мистецтво; особистість; соціалізація художньо-естетичне виховання.*

Вступ. У сучасних умовах розбудови національної держави, соціально-культурних змін у всіх галузях життя суспільства постала проблема відродження культури, розвитку мистецтва, науки, які в соціально-педагогічному ракурсі набула великого значення. Адже формування і розвиток культурних орієнтацій на цінності явищ дійсності і мистецтва – це одна з головних задач всіх інститутів соціалізації особистості.

Метою статті є розкриття важливої ролі навчально-виховних закладів (дитячий садок, школа, училище, ВНЗ) у вирішенні складних задач виховного впливу мистецтва на формування суспільної свідомості, ідейно-моральних норм та переконань особистості.

Імперська офіційна ідеологія відчуження. У часи комуністичного режиму навчально-виховні заклади формували прийнятій і дозволений політичною ідеологією тип радянської людини, відірваної від свого національного родового коріння, його духовної основи, слідуючи принципу руйнування до основ усього минулого і на цих розвалинах і пустоті створення відповідного типу людей. При цьому, хоча в чиновницьких циркулярах і вказувалося на зв'язок навчально-виховних закладів із сім'єю, ідеологічні засади виховання

практично відкидали родинну педагогіку, етикет, народні звичаї, традиції, розглядаючи це як щось «відмираюче». Але це не означало, що люди в більшій своїй масі під примусовим штучним тиском влади відмовлялися від свого минулого, своїх генетичних, національних, культурних, духовних першоджерел. У людини формувалася, з одного боку, офіційно дозволена соціально-культурна «правда» навколишнього середовища, а з іншого – закладалися підвалини приспаної національно-культурної свідомості, що проявлялася у цікавості до «заборон» і у неофіційному аналізі навколишньої дійсності та духовності. Людина роздвоювалася на «близьку» зі своїм внутрішнім світом і «офіційно правильну» щодо держави та її інститутів – відтак виникало дві правди життя.

Імперська офіційна ідеологія відчуження від національного коріння і боротьба з проявами національної свідомості призвела до занепаду культур і нав'язування різним народам великодержавної російської культури та мови. Людину насильно відривали від рідного, але вона так і не змогла прийняти чуже, навіть під впливом зовнішніх факторів, зокрема русифікації; їй вдалося зберегти свою внутрішню національно-духовну сутність. Відчуження від природних основ формування

ціннісних культурних орієнтацій людини привело до відірваності навчання і виховання від родинних зв'язків, національно-культурного середовища, способу художнього життя тощо. Як констатувала Е. В. Бондаревська, строго задані нормативні ціннісні установки, не зорієнтовані на збереження реальних прав і свобод людини, відривали виховання від життєвих проблем, що означало його існування поза контекстом культури, адже основна функція виховання у відтворенні культури в людині (Бондаревська Е. В., 1995, с. 29-36). Природна основа людини бралася не як союзник, а як матеріал, який чинить опір і його треба здолати.

Усе це спонукало творчу художню еліту до пошуку своїх форм образотворчого висвітлення навколишнього, розуміння життя, природи, всесвіту. Однак відірваність від національного коріння позбавляло їх творчість духовної глибини, призводило до зосередження на передачі зовнішнього ефекту різних стилів, технік і систем художнього зображення. У свою чергу творчий пошук неминуче привів до скарбниць національної культури як основи духовної глибини художньої творчості. У нових соціально-культурних умовах людина з безликої маси стала усвідомлювати свою унікальність, національну приналежність, значимість, тому гостро постало питання культурного відродження нації. І знову ж таки провідне місце в цій справі належить навчально-виховним закладам. Зняття ідеологічного тиску дало змогу перебудувати систему художньо-естетичного навчання і виховання, враховуючи національну специфіку культури і мистецтва, традицій тощо, чому допомагало висвітлення історичної правди щодо подій минулих років, переосмислення сенсу і образу життя, повернення людини до духовності, культури, цивілізації.

Переосмислення взаємовідносин і створення вільної національної держави для людини на противагу імперському – людина для держави, поставлення держави на службу людині, а не навпаки, поставило людину в основу всіх сфер життя суспільства, держави. Наділило її як правами, так і відповідальністю, тому постає питання виховання нової культурної, високодуховної, моральної людини. Як стверджують А. С. Ахїєзер (Ахїєзер А. С., 1996, с. 35-45), І. Ф. Кліменко (Кліменко І. Ф., 1991, с. 5-15), Р. М. Рогова (Рогова Р. М., 1996) та інші, особистість людини – це єдність трьох сутностей – природної, соціальної і культурної. Культурна сутність створює моральне підґрунтя для природного входження людини в соціальне буття, тим самим культурний компонент виступає в якості об'єднуючої сутності.

Слід сказати, що в недавньому минулому радянська педагогіка, розглядаючи людину як «сукупність усіх суспільних відносин», в основу виховання заклала соціальну сутність людини і зосереджувала свою головну увагу на соціально значущих якостях людини як члена суспільства,

колективу, ставлячи колектив над особистістю, підкоряючи її стратегічним задачам державної машини, для якої людська маса – це об'єкт підкорення, управління, контролю та засіб досягнення мети. Радянська педагогіка спрямовувала свої зусилля на створення певної соціальної сутності людини, відкидаючи при цьому природне накопичення людиною культурного прошарку, адже останнє торкалося духовності особистості її індивідуальності, що піднімало значення індивідуальності її незалежності та свободи і йшло в розріз з імперською тоталітарною ідеологією. Тому для державної імперської машини являла загрозу будь-яка творча, освічена, культурна людина, її слід було підкорити і розчинити у загальній сірій безликій покірній колективній масі, або ж знищити, що широко культивувалося в колишньому СРСР.

Радянська педагогіка виробила жорстку систему виховання в колективі і через колектив, як підкреслює М. П. Стурова, розглядаючи систему виховання за А. С. Макаренком, де умовою розвитку особи, прояву її індивідуальності є колектив як система переорієнтування чи перевиховання особистості, порівнює її з поглядами відомого психолога В. Франкла, який ототожнював колектив з механізмом придушення особистості і протидії індивідуальності (Стурова М. П., 1995, с. 99-103). При цьому В. Франкл вважав, що саме в суспільстві людина реалізовує себе як особистість, знаходить сенс свого життя, тим самим вона є основою колективу, а не навпаки (Франкл В., 1990, с. 24-43).

В. Е. Франкл, характеризуючи особистість, виділяє притаманні їй якості: духовність, свободу і відповідальність як три екзистенціала людського існування. Вони не просто характеризують людське буття, а конструюють його, і в цьому сенсі духовність людини – це не просто його характеристика, а конструююча його особливість, це те, що відрізняє людину, що притаманне тільки їй одній. При цьому він підкреслює, що духовне характеризується індивідуальними якостями – совістю, любов'ю, які кореняться в емоційному, а не раціональному, в інтуїтивних глибинах духовного несвідомого, де, як прояв етичного, морального, естетичного несвідомого, виступає художня совість і все це пов'язано з абсолютно індивідуальним буттям. Людина ж повинна пам'ятати, що вона духовна істота і повинна мати мужність духовно жити, а психотерапія, особливо маючи на увазі колективні неврози, повинна сама про це пам'ятати (Франкл В., 1990, с. 93-105). Адже колективний невроз, як породження вчення про те, що людина це не більше, ніж результат біологічних, психологічних і соціальних умов, тобто продукт спадкоємності і середовища, є образом робота (кіборга), а не людської істоти, і його невротичний фаталізм «годується» і підкріплюється психотерапією, яка не визнає свободу особистості (Франкл В. Е., 1997, с. 274).

М. О. Бердяєв, розглядаючи поняття індивідуума і особистості стверджував, що індивідуум – це категорія натуралістично-біологічна, а особистість – духовна. Особистість – це не частинка чогось, функція роду чи суспільства, продукт біологічного процесу і суспільної організації, вона як духовна категорія передбачає існування духовного світу і є цілісністю – ототожненням з усім світом. Боротьба індивідуума за існування в натуральному роді менше за все пов'язана з цінностями особистості, адже боротьба за возвеличення особистості за її цінність – це боротьба духовна, а не біологічна. У цій боротьбі особистість зіштовхується з суспільством, так як людина – істота метафізично соціальна. Але до суспільства, соціального колективу особистість належить частиною свого буття. Особистість не може не визначити свого відношення до суспільства, але вона не може морально визначатися суспільством. Він піддає критиці погляди О. Канта, К. Маркса, Дюркгейма, які прийняли моральну свідомість первісного клану за взірць, вершину і, розглядаючи індивідуума в співвідношенні з соціальним колективом, соціалізували етику і та стала виразником тиранії суспільства та суспільної думки над духовним життям особистості, її свободою, совістю (Бердяєв Н. А., 1993, с. 62-65).

М. О. Бердяєв визначав, що творчість людини передбачає три елемента: елемент свободи, завдяки якій тільки й можлива творчість нового і небувало; елемент дару і пов'язаного з ним призначення; елемент створеного вже світу, в якому і відбувається творчий акт і в якому вона бере собі матеріали. Етика творчості іде від особистості і направлена на світ, перемогу вічності над часом. Хоча творчість відбувається в часі, направленість творчого акту до вічного, до вічних цінностей, до вічних істин, до вічної правди, до вічної краси. Всі продукти творчості можуть бути тимчасовими, але сам творчий вогонь є вогонь вічності, в якому повинно було б згоріти все тимчасове – в чому проявляється трагедія творчості. Вона прагне вічності і вічного, а створює тимчасове, створює культуру в часі, в історії. Тому так важливо щоб в етиці творчості ідеї правди, істини, краси перестали бути нормами та правилами життя і стали енергіями життя, внутрішнім вогнем в людині (Бердяєв Н. А., 1993, с. 121-130).

Культурне виховання особистості і її соціалізація. Великий вплив на культурне виховання особистості і її соціалізацію здійснює народна педагогіка, яка ввбрала в себе все найкраще з педагогічної культури суспільства, виробивши виховні традиції як засіб збереження, відтворення, закріплення та передачі соціального досвіду, духовних цінностей народу, норм поведінки людей в суспільстві, вимоги громадськості щодо особистості: поважливе ставлення до старших, гостинність, чесність, скромність, працелюбність,

висока моральність, людяність тощо. Велику виховну роль відігравали традиційні народні свята, ритуали, звичаї. Твори мистецтва несли соціально-культурний навчальний зміст цілеспрямованого виховання та навчання на кращих зразках та ідеалах народу. Тому так важливо, як зазначають Стельмахович М. Г. (Стельмахович М. Г., 1985) (Стельмахович М. Г., 1996), Сявавко Е. І. (Сявавко Е. І., 1974), В. Г. Кузь Ю. Д. Руденко, З. О. Сергійчук (Основи національного виховання, 1993), в національному вихованні сучасної людини враховувати культурний досвід народної педагогіки, традиції, культури, етики, естетики, мистецтва.

У Національній державній комплексній програмі естетичного виховання населення України констатується, що успіх українського державотворення залежить передусім від рівня духовного розвитку людей. Звільнення від насаджених ілюзій і стереотипів відкриває простір творчому пошуку найкращих і найдоцільніших шляхів формування особистості. Передумовою ефективного естетичного виховання є єдність естетичного і морального виховання, виховання громадянського і політичного, гармонія істини, добра і краси. Визначальними чинниками становлення і розвитку людини, її естетичного досвіду є дух свободоловства, атмосфера демократизму, надання людині максимальної свободи вибору і самовиявлення, усвідомлення нею своєї неповторної індивідуальності через самооцінку. Ця програма визначає стратегію і тактику, загальні орієнтири естетико-виховного процесу і залишає максимальний простір для творчості в організації роботи педагогам, науковцям, громадськості, працівникам мистецтва та культури. Вона передбачає врахування як позитивного, так і негативного минулого досвіду, розробку теоретичних і методичних основ концепцій естетичного виховання на основі національно-культурних, соціально-демографічних, психологічних та інших особливостей різних регіонів України. У ній піддається критика колишньої радянської державної ідеологічно націленої системи естетичних критеріїв, яка звужувала і обмежувала не тільки творчий пошук митців, а і педагогів, науковців, призводила до «викривлення» існуючої соціально-естетичної реальності, породжувала естетичні соціальні ілюзії та химери, ігнорувала національну специфіку естетичного виховання, зводячи його до однієї з розважальних функцій дозвілля, тим самим нанесла значної шкоди духовності і моральному здоров'ю суспільства.

Висновки. Естетичне виховання в сучасних умовах набуває об'єктивного змісту і функції – бути в системі суспільства і його культури засобом гармонізації соціальних і міжособистісних відносин, сприяння суспільному консенсусу, духовної організації творчих сил суспільства і кожної людини для виходу з кризової ситуації і створення потенцій для поступу нашого суспільства.

У національній державній комплексній програмі естетичного виховання особливо підкреслюється важливість мистецтва як потужного каталізатора інтелектуально-творчих здібностей людства в системі естетичного виховання. Адже мистецтво, як ніяка інша форма суспільної свідомості, здатне перетворити знання, ідейно-моральні норми в переконання. Наголошувалося на необхідності програмування цілісності впливу естетичного виховання

засобами образотворчого мистецтва, архітектури і пам'яток культури, природного та культурного історичного середовища в душі національно-естетичного виховання (Рідна школа № 2, 1995, с. 29-52). Тому в нинішній час особливе значення набуває проблема підготовки вчителів, здатних на належному рівні організувати і здійснювати естетичне виховання.

Література

1. **Ахмезер А. С.** От культурологического к социальному анализу инноваций в обществе // Вест. Моск. Ун-та, сер. 12, политические науки, 1996. – № 2. – С. 35-45.
2. **Бердяев Н. А.** О назначении человека. - М.: Республика, 1993. – 383 с.
3. **Бондаревская Е. В.** // Педагогика, 1995, №4. – С. 29-36.
4. **Клименко И. Ф.** Генезис ценностных ориентаций // Сб.: К проблеме формирования ценностных ориентаций и социальной активности личности / Ред. В. Мухина. – М.: РАО, 1991. – С. 5-15.
5. **Основи національного виховання** / За заг. ред. В. Г. Кузя, Ю. Д. Руденко, З. О. Сергійчука. – Умань, 1993.
6. **Національна державна комплексна програма естетичного виховання** / Рідна школа. – № 2, грудень, 1995. – 82с. – С. 29-52.
7. **Рогова Р. М.** Развитие гуманистического мировоззрения и ценностных ориентаций личности. – М.: РАО, 1996. – 114 с.
8. **Стельмахович М. Г.** Народна педагогіка. - К.: Рад. шк., 1985.
9. **Стельмахович М. Г.** Українська родинна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 288 с.
10. **Стурова М.П.** Макаренко и Франкл о ценностных ориентациях личности // Педагогика, 1995, № 5. – С.99-103.
11. **Сявавко Е. І.** Українська етно педагогіка в її історичному розвитку. – К.: Наук. думка, 1974.
12. **Франкл В.** Человек в поисках смысла. – М.: Прогрес, 1990. – 368 с.
13. **Франкл В. Э.** Доктор и душа.- Санкт-Петербург: Ювента, 1997. – 287 с.

References

1. **Akhiezer, A. S.** (1996) From kul'turologicheskogo to the social analysis of innovations in society. Vest. Mosk. Un-that, sulphurs. 12, political sciences, # 2, 35-45. (in Russian)
2. **Berdyayev, N. A.** (1993) About setting of man. M.: Republic, 383. (in Russian)
3. **Bondarevskaya, E. V.** (1995) Pedagogics, # 4. 29-36. (in Russian)
4. **Frankl V.** (1990) Man in search of sense. M.: Progres. 368. (in Russian)
5. **Frankl, V. E.** (1997) Doctor and soul.- Saint Petersburg: Yuventa, 287. (in Russian)
6. **Klimenko, I. F.** (1991) Genesis of valued orientations Sb.: To the problem of forming of the valued orientations and social activity of personality V. Mukhina (Eds). M.: RAO. 5-15. (in Russian)
7. **Kuzya, V. G. , Rudenko, Yu. D., Sergiychuka, Z. O.** (Eds.) (1993) Bases of national education. Uman. (in Ukrainian)
8. **National government complex program of aesthetically beautiful education** (1995). Native school. № 2, December. 82. P. 29-52. (in Ukrainian)
9. **Rogova, R. M.** (1996) Development of humanism world view and valued orientations of personality. M.: RAO. 114. (in Russian)
10. **Stel'makhovich, M. G.** (1985) Folk pedagogics. K.: Radyans'ka shkola. (in Ukrainian)
11. **Stel'makhovich, M. G.** Ukrainian domestic pedagogics: Navch. Manual (1996). K.: ISDO. 288. (in Ukrainian)
12. **Sturova, M. P.** (1995) Makarenko and Frankl about the valued orientations of personality. Pedagogics. #5. 99-103. (in Russian)
13. **Syavavko, E. I.** (1974) Ukrainian etnopedagogics in its historical development. K.: Naukova dumka. (in Ukrainian)

Л. В. Бабенко

СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ ОБУСЛОВЛЕННОСТЬ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЕСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ЛИЧНОСТИ

Проанализировано влияние официальной имперской идеологии на формирование отчуждения от национальных корней; сделано ударение на необходимости подготовки учителей, способных надлежащим образом

организовывать и реализовывать эстетическое воспитание; рассмотрено воспитательное влияние искусства на формирование общественного сознания, идейно-моральных норм и убеждений личности.

Ключевые слова: изобразительное искусство; личность; социализация; художественно-эстетическое воспитание.

L. Babenko

SOCIALLY CULTURAL CONDITIONALITY ARTISTICALLY AESTHETICALLY BEAUTIFUL EDUCATION OF PERSONALITY

The influence of the official imperial ideology on the forming of the alienation from national roots is observed in the article; it is emphasized the need to train teachers who will be able to organize and implement aesthetic education; it is examined the educator influence of art on forming of public consciousness, ideological-moral norms and persuasions of personality.

Aesthetic education in modern conditions acquires the objective content and functions:

- *to harmonize social and interpersonal relationships;*
- *to facilitate public consensus;*
- *to promote the spiritual organization of the creative forces of society and every individual.*

The aim it to recovery from recession and creating the potential for the sustainable development of our society. In the national complex program of aesthetic education it is emphasizes the importance of art as the powerful catalyst for intellectual and creative abilities of mankind in the system of aesthetic education.

It is emphasized the need for programming of the integrity impact of the aesthetic education by means of fine art, architecture and cultural monuments, natural and cultural historical environment in the spirit of national aesthetic education.

Keywords: *artistically-aesthetic education; fine art; personality; socialization.*

Рецензенти

Черкасов В. Ф. – д. пед. н., проф.

Мельничук С. Г. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 12.08.14